

Särtryck ur

CJP NYHETS BREV

Nr 34:2 December 2002

MARIA GRIPE, TORDYVELN OCH SKUGGAN

av Gunlög Raihle

Jag har följt Maria Gripes författarskap under 40 år och läst om många av hennes böcker och ständigt blivit lika fascinerad av hennes förmåga att fånga det osynliga, det ogripbara tills man tror att det faktiskt är verkligt, men också för hennes klara, vackra, ibland invecklade, men ändå alltid lättlästa språk. Dessutom hör hon till de författare som skrivit utvecklingsromaner med kvinnliga huvudpersoner, vilket alls inte är så vanligt. Nu är Maria Gripe död. Hon var en betydelsefull länk i den långa kedjan av fantastiska svenska barn- och ungdomsboksförfattare.

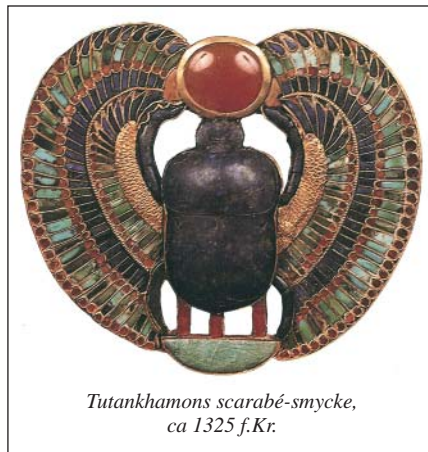
Gunlög Raihle, förläggare, översättare och f.d. barn- och ungdomsbibliotekarie, var under många år chef för Barn- och ungdomsavdelningen vid Stockholms stadsbibliotek. Sedan 1987 har hon varit VD för CJP Centrum för Jungiansk Psykologi.

Själv menar hon att hon skrev för alla oavsett ålder, och visst är det ett mått på bra författarskap när både vuxna, och unga har lika stor glädje av en bok, fast naturligtvis ur olika perspektiv. Mest älskad blev Maria Gripe för *Tordyveln flyger i skymningen* (Bonnier, 1978) och *Skuggsviten*. Det är böcker om människans ständiga livsfrågor med inslag av fantasy, realism, filosofi och inte minst psykologi.

Maria Gripe var mycket beläst och intresserad av såväl Platons teori om vår värld som en skuggbild, en avglans av idévärlden, som av R D Laings tankar om den sjuka familjen och de svåra mödrarna, men hon var också influerad av Schellings romantiska naturfilosofi, vilket blir tydligt i *Tordyveln flyger i skymningen*. Och visst kan C G Jungs tankar om synkronicitet och hans tankar om skuggan ha varit en källa till inspiration för henne. Jag tänker då i första hand på *Tordyveln flyger i skymningen* och *Skuggsviten*.

Tordyveln handlar om David och syskonen Annika och Jonas. De bor i en liten by Ringaryd i Småland. De har sommarlov och av en händelse får de i uppdrag att vattna blommorna i Selanderska gården, en gammal gård på orten. Ett av bokens bärande tema är den kedja av slumpmässiga händelser som inträffar. Tänk att just Jonas använde sin kassetbandspelare

som han fått på sin trettonde födelsedag på det sätt han gjorde, just när expresståget från Malmö var något försenat på grund av att en truckförare i Alvesta fick en tordyvel i ögat – det kan väl inte vara blott en tillfällighet? Eller att en tordyvel leder de tre till ett hemligt skrin som ligger gömt under golvet i sommarrummet på Selanderska gården. Skrinet innehåller brev om käre斯塔paret Andreas och Emilie som levde i Småland för 200 år sedan. Andreas, en av Linnés lärjungar, reste runt i världen för att samla in frön till Linnés växtsamlingar. Emi-

Tutankhamons scarabé-smucke, ca 1325 f.Kr.

lie dör av sorg i tron att Andreas är död. Andreas återvänder dock och med sig har han en 3000-årig egyptisk gravstaty. Ungdomarna hittar 200 år senare en gyllene scarabé som hört till statyn men var är statyn? Det är en spännande historia om försoning mellan motsatser, mellan liv och död, mellan ljus och skugga, viskande röster, märkliga telefonsamtal, om blommor och tordyvelar som ger tecken om vad som kommer att hända. Vad är det som påverkar historiens gång? Slumpen viljan eller något annat?

I *The structure and dynamics of the psyche* (CW8:843) skriver Jung om en händelse från den egna praktiken:

Maria Gripe (1923-2007), författare, avled den 5 april i år. Under många år var Maria Gripe ledamot av Barnfilmnämnden. Där såg hon hur det så kallade underhållningsväldet tilltog, och hon började fundera över alternativa sätt att skapa spänning. Så tillkom böckerna Tordyveln flyger och Skuggsviten.

*”En ung kvinna som gick i analys hade, i ett kritiskt skede, en dröm i vilken hon fick en gyllene scarabé. Medan hon berättade denna dröm för mig satt jag med ryggen mot det stängda fönstret. Plötsligt hörde jag ett ljud bakom mig, likt en svag knackning. Jag vände mig om och såg en flygande insekt som igen knackade mot fönsterrutan från utsidan. Jag öppnade fönstret och fångade varelsen i luften när den flög in. Det var det närmaste en gyllene scarabé som man hittar på våra latituder, en scarabelik tordyvel, den vanliga *Cetonia aurata*, vilken i motsats till sitt vanliga beteende känt ett tvång att ta sig in i detta mörka rum just i detta ögonblick. Jag måste erkänna att något liknande aldrig tidigare inträffat och att patientens dröm har stannat kvar hos mig som en unik erfarenhet.”*

I sin bok *Sjärens speglingar* skriver Marie-Louise von Franz:

I de ögonblick då ett emotionsladdat arketyriskt innehåll ovanligt starkt påverkar medvetandet brukar ofta så kallade synkronistiska händelser inträffa, d.v.s. i individens yttre omgivning inträffar konkreta händelser vilkas innebörd har ett samband med innebörden av de inompsyksiska innehåll som ungefär samtidigt konstelleras. (sid 107, cit ur CW8:855)

I Hans Biedermanns *Symbollexikon* kan man läsa följande om tordyveln/skarabén:

”Skarabén var i det gamla Egypten och hela östra Medelhavsområdet ett

CJP NYHETS BREV

ISSN 1652-2125

Utges av CJP Centrum för Jungiansk Psykologi AB två ggr/år (juni och december). Upplagga 5.000. Ansv. utgivare: Gunlög Raihle.

betydelsefullt symboldjur. Detta fram för allt beroende på grund av likheten mellan "chepre" tordryvel och verbet "cheper" (ung. "uppstå i en viss form") samt på grund av en föreställning som Plutarchos formulerat: 'Man antar att denna art skalbagge endast består av hannar och nerlägger sin säd i det material som de rullar till bollar. De rullar sedan dem vidare med bakbenen. I denna efterlikning av solens gång när den rör sig från öster till väster verkar de följa den motsatta riktningen' Detta ledde till ett idémässigt samband mellan klot, sol, självalstring och förnyelse. Och guden Chepri var en symbol för den uppstigande solen "tillbliven ur jorden". Mumier har en hjärtskarabé som amulett på bröstet, och skarabéer fungerade både som sigill och som magiskt skydd. Fenicier och kartager efterbildade dem och tillverkade dem i hårda halvädalstenar som jaspis och karneol, och på 400-talet f Kr gjorde greker och etrusker detsamma. Etruskiska skarabéer fanns på alla marknader i Medelhavsområdet och man handlade med dem ända till Krim. I den fornkristna symboliken uppträdde torydveln som sinnebild för uppståndelsen."

Skuggsviten

Skuggsviten består av fyra böcker: *Skuggan över stenbänken* (Bonnier, 1982), ... och *de vita skuggorna i skogen* (Bonnier, 1984), *Skuggornas barn* (Bonnier, 1986) och *Skugg-gömmen* (Bonnier, 1988).

Året är 1911. Till den fjortonåriga Bertas småborgerliga familj kommer den två år äldre Saga Carolin som husa. I centrum står Berta och den gåtfulla Carolin som ständigt byter gestalt. Berta och Carolin blir vänner men de beskyller också varandra för maktbegär, hänsynslöshet, högmod, ögontjäneri, inbilskhet, förljugenhet, känslökyla m.m. Just de egenskaper de inte vill se hos sig själva utan bara hos den andra. Men det gäller att inte bara se skuggsidorna hos andra utan också hos sig själv, så att de på ett ansvarsfullt sätt kan integreras i den medvetna personligheten.

I svitens sista del ligger tonvikten på Carolins klivenhet och en stor del av berättelsen består av en brevväxling mellan Carolins båda jag. Här finns ytterligare en parallell till Jung. I *Mitt liv* beskriver han det så här:

Jag skrev så att säga till en del av mig själv, som företrädde en annan ståndpunkt än mitt medvetande – och erhöll överraskande och ovanliga svar. Jag tyckte mig vara som en patient i analys hos en kvinnlig ande! Varje kväll gjorde jag anteckningar, ty jag tänkte om jag inte skriver till animan, så kan

hon inte fatta mina fantasier./.../ Vad det framför allt kommer an på är att skilja mellan medvetandet och innehållen i det omedvetna. Dessa måste man så att säga isolera, och detta sker lättast om man personifierar dem och sedan utifrån medvetandet upprättar en kontakt med dem (sid 173).

I *Skugggömmen* är det alltså Carolin som berättar sin version. Hon upplever sin egen tudelning så starkt att långa brev utväxlas mellan hennes andra-jag Saga, och hennes första-jag, den viljestarka, stormiga Carolin. Saga skriver inte så ofta som Carolin, men när hon hör av sig förmedlar hon bortträngda tankar och känslor som dyker upp ur det omedvetna. Hon påminner om sådant Carolin inte vet om eller inte vill veta om, en parallell till den funktion Jung menar att drömmarna har när de förmedlar det omedvetnas bilder till det medvetna. Jungs egen klivenhet kommer också fram när han berättar om sina två personligheter, som han benämner nr 1 och nr 2 (*Mitt liv* sid 52).

I somras vandrade mitt då ettochetthaltvåriga barnbarn och jag några tidiga sommarmornar på landet. Plötsligt fick hon syn på våra skuggor och undrade vad det var. Solen hade just gått upp och skuggorna sträckte ut sig långt framför oss. Sedan har vi promenerat många gånger då skuggan ibland varit på vänster sida, ibland på höger och lika ofta bakom oss. Och hon har varit lika nyfiken varje gång. Så enkelt jag kunnat har jag förklarat för henne om solens gång och hur skuggan bildas, men själv har jag naturligtvis reflekterat över Jung och hans tankar om skuggan.

I *The Symbolic Life* (CW18:562) skriver Jung om skuggan i samband med den då fortfarande existerande järnridån:

Detta tillstånd förklarar den underliga känslan av hjälplöshet som drar över västvärldens medvetande. Vi börjar inse att konflikten i verkligheten är ett moraliskt och mentalt problem, och vi försöker hitta ett svar på det. Sakta börjar vi bli medvetna om att kärnvapenhotet är ett desperat och oönskat svar emedan det kan slå åt båda hållen. Vi vet att moraliska och etiska ställningstagande skulle vara effektivare eftersom de skulle förse oss med en psykisk immunitet mot den ständigt ökande infektionen. Men alla våra försök har visat sig vara synnerligen ineffektiva, och de kommer så att vara, så länge vi försöker övertyga oss själva och världen att det är bara de, våra motståndare, som har helt fel såväl moraliskt som filosofiskt. Vi förväntar oss att de skall se och förstå hur fel de har, i stället för att vi själv gör ett allvarligt försök att känna igen vår egen skugga

och dess skändliga handlingar. Om vi bara kunde se vår egen skugga skulle vi vara immuna mot all moralisk och mental infektion. Men så länge som det inte är fallet, gör vi praktiskt taget samma sak som de gör, medan vi sveper in oss i vår självrättfärdighet.

Vi läser för den stora glädjen att upptäcka andra världar, att förflytta oss i tid och rum och vi kan ta på oss olika glasögon när vi läser: freudianska, marxistiska och naturligtvis jungianska. Själv har jag efter ett livslångt läsande kommit fram till att de jungianska glasögonen passar min näsa bäst. Kanske i första hand för att de ger ett djupare perspektiv och att läsandet får ytterligare en dimension som kan hjälpa mig till större insikt om mig själv. Som Tomas Tranströmer skriver:

*Två sanningar närmar sig varann
En kommer inifrån, en kommer
utifrån
och där de möts har man en chans
att få se sig själv*

Men tyvärr är det inte så enkelt. Tomas Tranströmer fortsätter:

*Den som märker vad som håller på att
hända ropar förtvivlat: "Stanna!
Vad som helst, bara jag slipper
känna mig själv."*

Men, tröstar Tranströmer:

*Det finns en båt som vill lägga till
– försöker just här –
den kommer att försöka tusen gånger.*

Gunlög Raihle

Centrum för Jungiansk Psykologi AB

Vintervägen 29, S-169 54 Solna. Tel/fax 08-83 07 00